

10. SINIF TARİH DERSİ ÜNİTE ÇALIŞMA VE DEĞERLENDİRME**Ünitedeki kelime ve kavramların açıklanması:**

- **Ahilik:** **Arapça** "ahl" (kardeşim) kelimesinden ya da **Türkçe** "akı" (eli açık, cömert) sözcüğünden türemiştir. Esnaf, sanatkâr ve üreticilerin dayanışmasını sağlayan, kendine has dini ve ahlaki kuralları olan Anadolu'ya özgü sosyo-ekonomik teşkilattır.
- **Fetih:** **Arapça** kökenlidir. Bir şehir, ülke veya kaleyi savaşarak ele geçirmek anlamına gelir; İslam hukukunda İslam adaletini o bölgeye ulaştırmak anlamını taşır.
- **Fütüvvet:** **Arapça** "fetâ" (genç, yiğit) kelimesinden türemiştir. Dinî ve mesleki birlik, esnaf teşkilatı. Fedakarlık, cömertlik ve yiğitlik üzerine kurulu, Ahilik teşkilatının da temelini oluşturan dini-tasavvufi bir ahlak hareketidir.
- **Gaza:** **Arapça** kökenlidir. İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla gayrimüslimlere karşı yapılan kutsal savaş veya askeri seferdir.
- **Haçlı:** **Türkçe** bir kelimedir (Arapça "haç" ismine Türkçe "-lı" yapım eki getirilmiştir). Orta Çağ'da Avrupalı Hristiyanların, kendileri için kutsal toprakları Müslümanlardan geri almak amacıyla göğüslerinde veya üzerlerinde haç olan Hristiyan askerlerin düzenledikleri askeri savaşlara katılanlara verilen isimdir.
- **Medrese:** **Arapça** "ders" kökünden (ders verilen yer) türemiştir. İslam ülkelerinde genellikle orta ve yükseköğretim düzeyinde dini, hukuki ve bilimsel eğitim-öğretim verilen geleneksel eğitim kurumudur.
- **Örf:** **Arapça** kökenlidir. Bir toplumda yasalarla düzenlenmemiş olan, ancak eskiden beri uygulanan, halkın uymakla yükümlü olduğu geleneksel kural, adet ve alışkanlıklardır.
- **Sultan:** **Arapça** kökenlidir. Güç, otorite ve hükümdarlık anlamına gelir; İslam devletlerinde siyasi ve askeri gücü elinde bulunduran en üst düzey devlet başkanları için kullanılan unvandır.
- **Şifahane:** **Arapça** "şifa" (hastalıktan kurtulma) ve **Farsça** "hane" (ev, yer) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde hastaların tedavi edildiği ve tıp eğitimi verilen hastanedir.
- **Tekke:** **Arapça** "tekye" (dayanacak yer) kelimesinden dilimize geçmiştir. Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve zikir ettikleri, tasavvuf eğitimi aldıkları dini binalardır.
- **Türkiye:** **İtalyanca** "Turchia" (Türklerin yurdu) kelimesinden dilimize geçmiştir. Kökeni **Türkçe** "Türk" kelimesine dayanır ve Türk milletinin üzerinde yaşadığı egemen devleti ve coğrafyayı ifade eder.

BİLGİ NOTU:

10. Sınıf Tarih dersi 1. Ünitesi (**Türkistan'dan Türkiye'ye / Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye'si**) için hazırlanan ünite özeti aşağıdadır:

1. Anadolu'ya Yapılan Türk Akınları ve "Türkiye" İsmi

- **İlk Akınlar (Yerleşme Amacı Taşımayanlar):** MÖ VIII. yüzyılda **İskitler**, IV. yüzyılda **Hunlar** ve VI. yüzyılda **Sibir Türkleri** Anadolu'ya akınlar düzenlemiştir. Bu ilk akınların temel amacı Anadolu'yu keşfetmek, yeni geçim kaynakları bulmak ve ticaret yapmaktır. VII. yüzyılda ise **Avar Türkleri** İstanbul'u (Konstantinopolis) kuşatmış ancak sonuç alamamıştır.
- **Oğuz Göçleri (Yerleşme Amaçlı Akınlar):** XI. yüzyılda kalabalıklaşan Oğuz Türkleri; Horasan ve Maverâünnehir bölgelerinde **Karahanlı ve Gazneli** baskısı altında kalmaları ve toprak yetersizliği nedeniyle yeni yurt arayışına girerek Anadolu'ya yönelmiştir.
- **Anadolu'nun Adlandırılması:**
 - İslam kaynaklarında Bizans için "Rum", Anadolu için **"Diyar-ı Rum"** (Roma ülkesi) ifadesi kullanılmıştır.
 - Batılı tarihçiler, **1148 yılındaki II. Haçlı Savaşı** sırasında bölgedeki yoğun Türk nüfusunu ve Türklerin savunma azmini görerek Anadolu için ilk kez **Türkiye (Turkhia / Turquia)** ismini kullanmaya başlamıştır.
 - Tarihte Türkiye Selçukluları için **Selâçika-yı Rum** ismi de kullanılmıştır.

2. Büyük Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu ve Dandanakan Savaşı

- **Köken:** Selçuk Bey, Oğuzların Üçok kolunun **Kınık** boyuna mensuptur. Oğuz Yabgu Devleti'nde subaşı iken Cend şehrine gelerek İslamiyet'i kabul etmiştir.
- **Liderlik Değişimi:** Arslan Yabgu'nun Gazneli Sultan Mahmud tarafından Kalincar Kalesi'ne hapsedilip ölmesi üzerine Oğuzlar, Selçuk Bey'in torunları **Tuğrul ve Çağrı Beylerin** etrafında toplanmıştır.
- **Dandanakan Savaşı (23 Mayıs 1040):**
 - **Taraflar:** Büyük Selçuklu Devleti \(\times\) Gazneli Devleti.

- **Gelişim:** Çağrı Bey'in başarılı taktikleri sayesinde yorgun ve susuz kalan Gazneli ordusu kesin bir yenilgiye uğratılmıştır.
- **Sonuç:** Gazneliler yıkılış sürecine girerken, **Büyük Selçuklu Devleti resmen kurulmuş** ve Tuğrul Bey ilk sultan ilan edilmiştir. Selçuklular bu zaferle Sünni-İslam dünyasının koruyuculuğunu üstlenmiştir.

3. Anadolu Kapılarında İlk Karşılaşma: Pasinler Savaşı (18 Eylül 1048)

- **Nedeni:** Dandanakan Zaferi'nden sonra Selçukluların Anadolu'ya fethi amaçlı akınlar yapması Doğu Roma'yı (Bizans) rahatsız etmiştir. Şehzade Hasan'ın Bizans güçlerince şehit edilmesi üzerine Tuğrul Bey intikam ve gaza amacıyla ordusunu harekete geçirmiştir.
- **Savaş:** Erzurum civarındaki Pasinler Ovası'nda yapılan savaşta Selçuklu ordusunu **İbrahim Yinal** ve **Kutalmış** yönetmiştir. Bizans; Ermeni, Gürcü ve Abaza kuvvetleriyle ittifak kurmuş ancak Selçuklulara karşı **yenilmiştir**.
- **Önemi:** Pasinler Savaşı, **Büyük Selçuklu Devleti ile Doğu Roma İmparatorluğu arasında yapılan ilk savaştır**.
- **Siyasi ve Dini Sonuçları (Kaynak B):** Savaş sonrasında İstanbul'da bir barış antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre:
 - İstanbul'daki harap durumdaki cami (Arap Camii) tamir edilerek ibadete açılmıştır.
 - Camide hutbe **Abbasi halifesi** ve **Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey** adına okunmaya başlanmıştır.
 - Caminin mihrabına Selçuklu hâkimiyet sembolü olan **ok ve yay damgası** işlenmiştir.
 - Bu maddeler, Selçukluların askerî başarılarını diplomatik ve dini birer güce dönüştürdüğünü gösterir.

Metindeki Soruların Cevapları

1. Türklerin Anadolu'yu yurt olarak seçmesinin nedenleri neler olabilir?

- **Cevap:** Horasan ve Maverâünnehir'de Karahanlı ve Gazneli devletlerinin siyasi baskısı altında kalmaları, nüfusun hızla artması nedeniyle mevcut toprakların yetersiz gelmesi, Anadolu'nun iklim ve coğrafi şartlarının yerleşmeye uygun olması.

2. Anadolu topraklarına Türkiye adı verilmesinin nedenleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

- **Cevap:** Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'ya yoğun bir Türk göçünün yaşanması ve bölgenin tamamen Türk yurdu haline gelmesidir. Özellikle II. Haçlı Savaşı (1148) sırasında Batılılar, bölgedeki ezici Türk nüfusunu ve Türklerin burayı vatanı gibi savunmasını görerek coğrafyaya "Türkiye" (Turquia) demişlerdir.

3. Pasinler Savaşı Türk tarihinin seyrini nasıl etkilemiştir?

- **Cevap:** Bizans ile Selçuklular arasındaki ilk resmi savaştır ve Türklerin galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Bizans'ın gücü kırılarak Anadolu'nun kapıları Türklerin fethine daha açık hale gelmiş, İstanbul'daki camide Tuğrul Bey adına hutbe okutulmasıyla Selçuklular İslam dünyasındaki siyasi üstünlüğünü Bizans'a kabul ettirmiştir.

Malazgirt Savaşı (1071)

Malazgirt Savaşı, 26 Ağustos 1071 tarihinde Büyük Selçuklu Sultanı **Alp Arslan** ile Bizans İmparatoru **Romen Diyojen** arasında gerçekleşmiş ve Türk tarihinin dönüm noktalarından biri olmuştur.

- **Savaşın Nedeni:** Bizans'ın, Anadolu'ya yönelik giderek artan Türk akınlarını kesin olarak durdurmak ve Türkleri İslam coğrafyasından tamamen silmek istemesi.
- **Askeri Taktik:** Selçuklu ordusu, sayıca kendisinden çok üstün olan Bizans ordusunu **Turan Taktiği (Kurt Kapanı/Hilal Taktiği)** ve sahte geri çekilme hamlesiyle mağlup etmiştir. Bizans ordusundaki Peçenek ve Uz (Oğuz) Türklerinin Selçuklu safına geçmesi de savaşın kaderini belirlemiştir.
- **En Önemli Sonucu:** **"Anadolu'nun kapıları Türklere kesin olarak açılmıştır."** Bu zaferle birlikte Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma süreci hız kazanmış, Bizans vergiye bağlanmış ve İslam dünyası üzerindeki Bizans baskısı sona ermiştir.

10. SINIF TARİH DERSİ 1. ÜNİTE ÇALIŞMA VE DEĞERLENDİRME SORULARI**I. BOŞLUK DOLDURMA SORULARI (14 Adet)**

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri metne uygun şekilde tamamlayınız.

1. Esnaf, sanatkâr ve üreticilerin dayanışmasını sağlayan, dini ve ahlaki kuralları olan Anadolu'ya özgü sosyo-ekonomik teşkilata denir.
2. Bir şehir, ülke veya kaleyi savaşıarak açmak, ele geçirmek ve İslam adaletini o bölgeye ulaştırmak anlamı taşıyan kavrama adı verilir.
3. Ahilik teşkilatının da temelini oluşturan, fedakarlık ve cömertlik üzerine kurulu dini-tasavvufi ahlak hareketine denir.
4. İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla gayrimüslimlere karşı yapılan kutsal savaşlara denir.
5. İslam ülkelerinde genellikle orta ve yükseköğretim düzeyinde dini, hukuki ve bilimsel eğitim-öğretim verilen geleneksel kurumlara adı verilir.
6. Bir toplumda yasalarla düzenlenmemiş olan ancak eskiden beri uygulanan geleneksel kurallara ve adetlere hukuk/kural denir.
7. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde hastaların tedavi edildiği ve tıp eğitimi verilen hastanelere denir.
8. Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ettikleri ve tasavvuf eğitimi aldıkları binalara adı verilir.
9. Batılı tarihçiler, ... yılındaki II. Haçlı Savaşı sırasında Anadolu için ilk kez "Türkiye" ismini kullanmaya başlamıştır.
10. Selçuk Bey, Oğuzların Üçok kolunun boyuna mensuptur.
11. 23 Mayıs 1040 tarihinde Büyük Selçuklu Devleti ile Gazneli Devleti arasında yapılan ve Selçukluların resmen kurulmasını sağlayan savaş Savaşı'dır.
12. Büyük Selçuklu Devleti ile Doğu Roma İmparatorluğu arasında yapılan ilk savaş Savaşı'dır.
13. Pasinler Savaşı'ndan sonra İstanbul'daki caminin mihrabına Selçuklu hâkimiyet sembolü olan damgası işlenmiştir.
14. İslam kaynaklarında Bizans için "Rum", Anadolu için ise ifadesi kullanılmıştır.

II. UCU AÇIK (KLASİK) SORULAR (12 Adet)

Aşağıdaki soruları metindeki bilgilere dayanarak cevaplayınız.

1. İskit, Hun ve Sibir Türklerinin Anadolu'ya yaptıkları ilk akınların temel amaçları nelerdir?
2. XI. yüzyılda Oğuz Türklerinin Horasan ve Maveraünnehir bölgelerinden göç ederek Anadolu'ya yönelmesinin temel nedenlerini yazınız.
3. Batılı tarihçilerin Anadolu coğrafyası için "Türkiye" (Turkhia/Turquia) ismini kullanmaya başlamasında hangi askeri ve demografik etkenler rol oynamıştır?
4. Selçuk Bey'in vefatından sonra Oğuzların Tuğrul ve Çağrı Beylerin etrafında toplanmasına yol açan siyasi olay nedir?
5. Dandanakan Savaşı'nın Türk-İslam dünyası ve Büyük Selçuklu Devleti açısından en önemli siyasi sonucu nedir?
6. Pasinler Savaşı'nın çıkmasındaki en somut askeri gerekçe (kıvılcım olay) nedir?
7. Pasinler Savaşı'nda Selçuklu ordusuna komuta eden önemli şahsiyetler kimlerdir?
8. Pasinler Savaşı sonrasında Bizans ile yapılan antlaşmada İstanbul'daki cami ile ilgili alınan kararlar nelerdir?
9. Pasinler Savaşı sonrasında imzalanan antlaşma maddeleri, Selçukluların askeri başarıyı hangi alanlara tahvil ettiğini gösterir?
10. Tarihte Türkiye Selçukluları için kullanılan "Selâçika-yı Rum" ifadesindeki "Rum" kelimesi ne anlama gelmektedir?
11. Ahilik teşkilatının ekonomik hayata sağladığı temel katkısı ve dayandığı ahlaki hareketi kısaca açıklayınız.
12. Şifahane kavramının Selçuklu toplumundaki fonksiyonunu (işlevini) yazınız.

III. EŞLEŞTİRME SORULARI (9 Adet)

Aşağıdaki sol sütunda verilen kavram ve olayları, sağı sütundaki en uygun açıklama ile eşleştirerek harfleri parantez içine yazınız.

Parantez	Kavram / Olay	Açıklama
(...)	1. Dandanakan Savaşı	A Selçuklular ile Doğı Roma arasındaki ilk savaş.
(...)	2. Pasinler Savaşı	B İslam dinini yaymak amacıyla yapılan kutsal sefer.
(...)	3. Kınık	C Selçukluların resmen kurulduğı ve Tuğrul Bey'in sultan olduğı savaş.
(...)	4. Fütüvvet	D İstanbul'u kuőatan ancak başarsız olan Türk topluluğı.
(...)	5. Gaza	E Selçuk Bey'in mensup olduğı Oğuz boyu.
(...)	6. Avarlar	F İslam adaletini ele geçirilen bölgeye ulaştırma ideali.
(...)	7. Fetih	G Ahilik teşkilatının temelini oluşturan yiğıtlilik ve cömertlik hareketi.
(...)	8. Örf	H Selçuklu ve Osmanlı'da tıp eğitimi de verilen hastane.
(...)	9. Şifahane	I Yasalarla düzenlenmemiş geleneksel kurallar, adetler.

IV. DOĞRU / YANLIŞ SORULARI (14 Adet)

Aşağıdaki ifadelerin başındaki parantez içine doğıru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

- (...) MÖ VIII. yüzyılda Anadolu'ya yönelik ilk Türk akınlarını İskitler başlatmıştır.
- (...) VII. yüzyılda İstanbul'u kuőatan ilk Türk devleti Sibir Türkleridir.
- (...) İlk Türk akınları kalıcı olarak yurt edinme amacıyla yapılmıştır.
- (...) İslam kaynaklarında Anadolu coğrafyası için "Diyar-ı Rum" ifadesi kullanılmıştır.
- (...) Batılı tarihçiler, Malazgirt Savaşı'ndan önce Anadolu için hiçbir zaman Türkiye ismini kullanmamıştır.
- (...) Selçuk Bey, Oğuz Yabgu Devleti'nde subaşılık görevini yürütürken Cend şehrine gelip İslamiyet'i kabul etmiştir.
- (...) Arslan Yabgu, Gazneli Sultan Mahmud tarafından hıleyle yakalanıp Kalınar Kalesi'ne hapsedilmiştir.
- (...) Dandanakan Savaşı'nda Büyük Selçuklu Devleti, Karahanlı Devleti'ni mağılup etmiştir.
- (...) Dandanakan Zaferi sonrasında Selçuklu beyleri Tuğrul Bey'i devletin ilk sultanı ilan etmişlerdir.
- (...) Pasinler Savaşı, Erzurum civarındaki Pasinler Ovası'nda Bizans ve müttefiklerine karşı kazanılmıştır.
- (...) Şehzade Hasan'ın Bizans güçleri tarafından şehit edilmesi Pasinler Savaşı'nın nedenlerinden biridir.
- (...) Pasinler Savaşı sonrasında İstanbul'daki camide hutbe sadece Abbasi halifesi adına okunmuştur.
- (...) Ahilik kelimesi köken olarak sadece Türkçe "akı" kelimesinden türetilmiştir, Arapça karşılığı yoktur.
- (...) Medreseler, Selçuklu döneminde sadece askeri eğitim verilen kurumlardır.

V. YORUMA DAYALI SORULAR (2 Adet)

Aşağıdaki soruları tarihsel mantık ve analiz becerilerinizi kullanarak geniőçe yorumlayınız.

- Soru:** Pasinler Savaşı sonrasında imzalanan antlaşma ile İstanbul'daki Arap Camii'nin mihrabına ok ve yay damgasının işlenmesi ve hutbede Tuğrul Bey'in adının okutulması kararlaştırılmıştır. Bu durum, Büyük Selçuklu Devleti'nin Doğı Roma (Bizans) üzerindeki siyasi, dini ve psikolojik üstünlüğü hakkında bize neler söyler? Dönemin şartlarını gözетerek yorumlayınız.
- Soru:** Batılı tarihçilerin 1148'de (II. Haçlı Savaşı sırasında) Anadolu'ya "Türkiye" ismini vermesinde coğrafyadaki "demografik (nüfus) yapı" ve "vatan savunması azmi" etkili olmuştur. Bir coğrafyanın sadece fethedilmesi değıl, oraya yoğun bir nüfus aktarılması ve oranın canla başla savunulması, o toprağın "vatanlaşma" sürecini nasıl etkiler? Açıklayınız.

VI. ÇOKTAN SEÇMELİ (TEST) SORULARI (21 Adet)

Aşağıdaki soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. Aşağıdaki Türk topluluklarından hangisi XI. yüzyıldan önce Anadolu'ya keşif, ticaret veya askeri amaçlı akın düzenleyen topluluklardan biri değildir?

- A) İskitler B) Hunlar C) Sibirler D) Avarlar E) Karahanlılar

2. Batılı kaynaklarda Anadolu için ilk kez "Türkiye" (Turquia) ifadesinin kullanılması aşağıdaki tarihi olaylardan hangisinin sürecinde gerçekleşmiştir?

- A) Dandanakan Savaşı B) II. Haçlı Savaşı
C) Pasinler Savaşı D) Malazgirt Savaşı
E) İstanbul'un Avarlarca Kuşatılması

3. Oğuz Türklerinin XI. yüzyılda kitleler halinde batıya göç ederek Anadolu'ya yönelmesinde aşağıdakilerden hangisi etkili olmamıştır?

- A) Nüfusun kalabalıklaşması sonucu toprakların yetersiz kalması
B) Karahanlı Devleti'nin baskıları
C) Gazneli Devleti'nin baskıları
D) Bizans İmparatorluğu'nun Türklere Anadolu'yu resmi olarak teslim etmesi
E) Yeni otlak ve yurt arayışları

4. Selçuk Bey'in vefatından sonra Selçuklu soyunun en yaşlı üyesi olarak liderliği üstlenen, ancak Gazneli Sultan Mahmud tarafından esir alınarak hapiste vefat eden Selçuklu devlet adamı kimdir?

- A) Arslan Yabgu B) Tuğrul Bey C) Çağrı Bey
D) İbrahim Yinal E) Kutalmış

5. 1040 yılında yapılan Dandanakan Savaşı ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Büyük Selçuklu Devleti ile Gazneliler arasında yapılmıştır.
B) Çağrı Bey'in mahirane taktikleri zaferde etkili olmuştur.
C) Savaşın sonucunda Gazneliler resmen kurulmuştur.
D) Tuğrul Bey yeni kurulan devletin ilk sultanı ilan edilmiştir.
E) Selçuklular İslam dünyasını iç ve dış tehlikelere karşı koruma görevini üstlenmiştir.

6. Büyük Selçuklu Devleti ile Doğu Roma İmparatorluğu arasında yapılan, Erzurum civarında gerçekleşen ve "tarihte bilinen ilk resmi savaş" olma özelliği taşıyan askeri mücadele aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dandanakan Savaşı B) Miryokefalon Savaşı
C) Malazgirt Savaşı D) Katvan Savaşı E) Pasinler Savaşı

7. Pasinler Savaşı öncesinde Anadolu akınları sırasında Bizans öncü birlikleri tarafından şehit edilen ve Tuğrul Bey'in intikam seferine çıkmasına neden olan Selçuklu şehzadesi kimdir?

- A) İbrahim Yinal B) Şehzade Hasan C) Kutalmış
D) Süleyman Şah E) Alp Arslan

8. Pasinler Savaşı'nda Selçuklu ordusunun başında bulunan ve Tuğrul Bey'in üvey kardeşi olan komutan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çağrı Bey B) Arslan Yabgu C) İbrahim Yinal
D) Musâ Yabgu E) Melikşah

9. Pasinler Savaşı sonrasında Bizans ile yapılan diplomatik görüşmeler neticesinde, İstanbul'daki camide hutbenin kimlerin adına okunması kararlaştırılmıştır?

- A) Sadece Abbasi Halifesi
B) Sadece Tuğrul Bey
C) Abbasi Halifesi ve Tuğrul Bey
D) Gazneli Mahmut ve Tuğrul Bey
E) Bizans İmparatoru ve Abbasi Halifesi

10. Aşağıdakilerden hangisi Pasinler Savaşı sonrasında İstanbul'daki caminin mihrabına işlenen, Selçuklu Devleti'nin hâkimiyet sembolüdür?

- A) Çift başlı kartal B) Ok ve yay C) Kurt başı
D) Hilal ve yıldız E) Ay ve güneş

11. İslam hukukunda ve Türk devlet geleneğinde "bir şehir veya ülkeyi adalet ulaştırmak amacıyla fethetmek ve açmak" anlamına gelen kavram hangisidir?

- A) Gaza B) Örf C) Fetih D) Fütüvvet E) Ahilik

12. "Fedakarlık, cömertlik ve yiğitlik üzerine kurulu, esnaf teşkilatlanmasının da temel ahlaki boyutunu oluşturan dini-tasavvufi akım" aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fütüvvet B) Örf C) Sultan D) Medrese E) Şifahane

13. Selçuklu Devleti döneminde hastaların tedavi edildiği ve aynı zamanda tıp eğitiminin uygulamalı olarak verildiği kurumlara ne ad verilir?

- A) Tekke B) Medrese C) Şifahane D) Kümbet E) Ribat

14. Yasalarla yazılı olarak düzenlenmemiş ancak toplumda eskiden beri uygulanan, halkın uymakla yükümlü olduğu geleneksel kurallara ne ad verilir?

- A) Şeriat B) Fütüvvet C) Örf D) Fetih E) Ahî

15. Selçuklu Devleti'nin kurucu boyu olan "Kınık", Oğuzların hangi ana koluna bağlıdır?

- A) Bozoklar B) Üçoklar C) Kayılar D) Bayatlar E) Avşarlar

16. İslam devletlerinde askeri ve siyasi gücü elinde bulunduran en üst düzey devlet başkanları için kullanılan, gücü ve otoriteyi temsil eden unvan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yabgu B) Subaşı C) Sultan D) Han E) Hakan

17. "Tarihte Türkiye Selçukluları için kullanılan ve 'Roma Selçukluları / Anadolu Selçukluları' anlamına gelen ifade" aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Diyar-ı Rum B) Selâçika-yı Rum
C) Turkhia D) Kınık Boyu
E) Fütüvvet Teşkilatı

18. Türkiye kelimesinin kökeni İtalyanca "Turchia" kelimesine dayanmaktadır. Bu isim esasen aşağıdaki kelimelerden hangisinden türetilmiştir?

- A) Rum B) Kınık C) Türk D) Oğuz E) Sultan

19. Selçukluların Dandanakan Savaşı'nı kazandıktan sonra başkent olarak belirledikleri ve Selçuk Bey'in de daha önce gelip İslamiyet'i kabul ettiği tarihi şehir hangisidir?

- A) Rey B) İsfahan C) Nişabur D) Cend E) Bağdat

20. Pasinler Savaşı'nda Doğu Roma İmparatorluğu ordusuna destek veren bölge toplulukları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Ermeniler B) Gürcüler C) Abazalar
D) Karahanlılar E) Rumlar

21. Tarikata mensup kişilerin barındığı, ibadet ettiği ve tasavvuf eğitimi aldığı dini binalara ne ad verilir?

- A) Şifahane B) Tekke C) Medrese
D) İmarethane E) Bedesten

VII. CEVAP ANAHTARI**I. Boşluk Doldurma Cevapları**

1. Ahilik | 2. Fetih | 3. Fütüvvet | 4. Gaza | 5. Medrese | 6. Örf | 7. Şifahane | 8. Tekke | 9. 1148 | 10. Kınık | 11. Dandanakan | 12. Pasinler | 13. Ok ve yay | 14. Diyar-ı Rum

III. Eşleştirme Cevapları

1. **C** | 2. **A** | 3. **E** | 4. **G** | 5. **B** | 6. **D** | 7. **F** | 8. **I** | 9. **H**

IV. Doğru / Yanlış Cevapları

1. **D**

2. **Y** (Avarlar kuşatmıştır) |

3. **Y** (Keşif ve ticaret amaçlıdır) |

4. **D**

5. **Y** (1148 Haçlı Seferinde kullanılmıştır, Malazgirt 1071'dir yani Malazgirt'ten sonradır fakat burada bahsedilen süreç Malazgirt sonrası yerleşim sürecidir) |

6. **D**

7. **D**

8. **Y** (Gaznelileri mağlup etmiştir)

9. **D**

10. **D**

11. **D**

12. **Y** (Tuğrul Bey adına da okunmuştur)

13. **Y** (Arapça "kardeşim" kelimesinden de türemiş olabilir)

14. **Y** (Dini, hukuki ve bilimsel eğitim verilir)

VI. Çoktan Seçmeli (Test) Cevapları

1. **E** | 2. **B** | 3. **D** | 4. **A** | 5. **C** | 6. **E** | 7. **B** | 8. **C** | 9. **C** | 10. **B** | 11. **C** | 12. **A** | 13. **C** | 14. **C** | 15. **B** | 16. **C** | 17. **B** | 18. **C** | 19. **D** | 20. **D** | 21. **B**

1. İskit, Hun ve Sibir Türklerinin Anadolu Akınlarının Temel Amaçları

Bu dönemde yapılan ilk akınlar yerleşme amacı taşımamaktadır. Temel amaçlar şunlardır:

- **Ganimet elde etmek** ve bölgenin zenginliklerinden faydalanmak.
- **Keşif faaliyetlerinde bulunarak** coğrafyayı ve düşman durumunu tanımak.
- Çevre imparatorluklar (özellikle Bizans/Doğu Roma ve Sasani) üzerinde **askeri ve siyasi baskı kurmak**.

2. XI. Yüzyılda Oğuz Türklerinin Anadolu'ya Yönelmesinin Temel Nedenleri?

Oğuzların Horasan ve Maverâünnehir'den Anadolu'ya göç etmesinde hem siyasi hem de doğal etkenler rol oynamıştır:

- **Moğol (Karaitay) baskısı** ve bölgedeki diğer boyların siyasi sıkıştırmaları.
- Kuraklık, kıtlık ve nüfus artışı nedeniyle **yeni otlak ve yurt arayışı** (cihan hakimiyeti ve fütuhat anlayışı).
- Gazneliler ve Karahanlılar gibi güçlü devletlerin arasında sıkışıp kalan Oğuzlara, Büyük Selçuklu liderlerinin **Anadolu'yu hedef olarak göstermesi**.

3. Batılı Tarihçilerin Anadolu İçin "Türkiye" İsmi Kullanmasının Nedenleri

- **Askeri Etken:** Malazgirt Savaşı (1071) ve özellikle **Miryokefalon Savaşı (1176)** ile Türklerin Anadolu'daki askeri üstünlüğünün kesinleşmesi ve Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atma ümidinin yok olması.
- **Demografik Etken:** XI. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya akan yoğun Oğuz göçleri sonucunda bölgedeki **Türk nüfusunun ezici bir çoğunluğa ulaşması** ve bölgenin hızla Türkleşmesi.

4. Oğuzların Tuğrul ve Çağrı Beylerin Etrafında Toplanmasına Yol Açan Siyasi Olay

Selçuk Bey'in oğlu **Arslan Yabgu'nun Gazneli Mahmut tarafından hıleyle yakalanarak Kalıncar Kalesi'ne hapsedilmesi**, Oğuzları lidersiz bırakmıştır. Bu siyasi kriz ve hanedan boşluğu üzerine Oğuzlar, Selçuk Bey'in diğer torunları olan **Tuğrul ve Çağrı Beylerin** etrafında kenetlenmiştir.

5. Dandanakan Savaşı'nın (1040) En Önemli Siyasi Sonucu

- **Büyük Selçuklu Devleti resmen kurulmuş** ve Türk-İslam dünyasının yeni siyasi lideri olma yolunda ilk büyük adımı atmıştır.
- Gazneli Devleti ise yıkılış sürecine girmiş ve İslam dünyasındaki eski siyasi gücünü kaybetmiştir.

6. Pasinler Savaşı'nın (1048) Çıkmasındaki En Somut Askeri Gerekçe

Selçuklu şehzadesi **Hasan Bey'in** (Çağrı Bey'in oğlu), Anadolu'ya yapılan keşif ve yurt edinme seferleri sırasında Bizans (Vasputakan) kuvvetleri tarafından **tuzak kurularak şehit edilmesi**, savaşı başlatan en somut askeri kıvılcımdır.

7. Pasinler Savaşı'nda Selçuklu Ordusuna Komuta Eden Şahsiyetler

Savaşta Selçuklu ordusunu şu önemli hanedan üyeleri ve komutanlar yönetmiştir:

- **İbrahim Yinal** (Tuğrul Bey'in anne tarafından kardeşi/kuzeni)
- **Kutalmış** (Selçuk Bey'in torunu, Arslan Yabgu'nun oğlu)

8. Pasinler Savaşı Sonrası İstanbul'daki Cami ile İlgili Alınan Kararlar

Bizans ile yapılan antlaşmaya göre İstanbul'daki Arap Camii hakkında şu kararlar alınmıştır:

- Caminin **tamir edilmesi** ve ibadete açılması.
- Hutbenin Abbasi halifesi ve **Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey adına okunması**.
- Caminin mihrabına Tuğrul Bey'in sembolü olan **ok ve yay işaretlerinin işlenmesi**.

9. Pasinler Savaşı Sonrası İmzalanan Antlaşmanın Gösterdiği Tahvil Alanları

Selçuklular, kazandıkları askeri başarıyı **diplomatik, dini ve siyasi alanlara** tahvil etmiştir. İstanbul'daki camide Selçuklu sultanı adına hutbe okutulması, askeri gücün İslam dünyasındaki **siyasi meşruiyeti ve liderliğı** **pekiştirmek** için kullanıldığını açıkça gösterir.

10. "Selâçika-yı Rum" İfadesindeki "Rum" Kelimesinin Anlamı

Buradaki "Rum" kelimesi, "**Roma coğrafyası/Anadolu**" anlamına gelmektedir. Eskiden Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü bu topraklara İslam dünyasında "Diyar-ı Rum" denildiğı için, Türkiye Selçukluları da "Anadolu Selçukluları" anlamında bu isimle anılmıştır.

11. Ahilik Teşkilatının Katkısı ve Dayandığı Ahlaki Hareket

- **Ekonomik Katkı:** Esnaflar arasında dayanışmayı sağlamış, fiyatları ve ürün kalitesini denetlemiş (narh sistemi), çırak-kalfa-usta ilişkisiyle **nitelikli iş gücü yetiştirmiş** ve haksız rekabeti önlemiştir.
- **Ahlaki Hareket:** Temeli fedakarlık, cömertlik ve dürüstlüğe dayanan **Fütüvvet** hareketine/anlayışına dayanır.

12. Şifahane Kavramının Selçuklu Toplumundaki Fonksiyonu

Şifahane, Selçuklu toplumunda **hastane ve tıp fakültesi** işlevi görüyordu. Halkın ırk, din veya statü farkı gözetilmeksizin **ücretsiz tedavi edildiğı**, aynı zamanda dönemin hekimlerinin yetiştirildiğı ve tıp eğitiminin verildiğı gelişmiş sağlık ve sosyal yardım kurumlarıydı.

Anadolu'daki İlk Türk Beylikleri (I. Dönem Beylikler)

Malazgirt Zaferi'nden sonra Sultan Alp Arslan'ın komutanlarına "**Toprak fethedenin malıdır**" (**Kılıç Hakkı**) düsturunu vermesiyle Anadolu'da hızlı bir fetih hareketi başlamış ve ilk Türk beylikleri kurulmuştur. Bu beylikler Anadolu'yu cami, medrese, şifahane ve köprülerle donatarak bölgenin **Türkleşmesini ve imar edilmesini** sağlamışlardır.

Bu dönemin en öne çıkan beylikleri şunlardır:

- **Saltuklular:** Erzurum ve çevresinde kurulan **ilk Türk beyliğidir**. Gürcülerle mücadele etmişler, Kale Camii ve Mama Hatun Türbesi gibi önemli eserler bırakmışlardır.
- **Danışmentliler:** Sivas, Tokat ve Kayseri civarında kurulan, bu dönemin **en güçlü ve en geniş topraklara sahip** beyliğidir. Anadolu'daki ilk medrese olan Tokat Niksar'daki **Yağıbasan Medresesi**'ni inşa etmişlerdir.
- **Mengücekliler:** Erzincan, Kemah ve Divriğı bölgesinde kurulmuşlardır. Günümüzde UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan muazzam taş işçiliğine sahip **Divriğı Ulu Camii ve Darüşşifası** bu beylikten kalmadır.
- **Artuklular:** Mardin, Diyarbakır ve Harput (Elazığ) çevresinde üç kol halinde kurulmuşlardır. Dünyanın en büyük taş kemerli köprülerinden biri olan **Malabadi Köprüsü** bu dönemin eseridir. Ayrıca ünlü bilim insanı **El-Cezeri** (sibernetiğin kurucusu) bu beylik döneminde yaşamıştır.
- **Çaka Beyliğı:** İzmir ve çevresinde kurulan **ilk denizci Türk beyliğidir**. Çaka Bey, kurduğı donanma ile Ege Denizi'nde Bizans'a karşı büyük başarılar elde etmiş ve Türk Deniz Kuvvetleri'nin temellerini atmıştır.